

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ  
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ  
ЧОРНОБИЛЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО  
ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНИХ СИЛ

КАФЕДРА ПОЖЕЖНОЇ ТАКТИКИ  
ТА АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНОЇ РОБОТИ

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**  
**«ЛІКВІДАЦІЯ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ГАСІННЯ**  
**ПОЖЕЖ»**

циклу професійної (вибіркової) підготовки  
за освітньо-професійною програмою  
Цивільний захист  
першого бакалаврського рівня вищої освіти  
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»  
спеціальності 263 «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт на  
2024-2025 навчальний рік.

Протокол від 19 серпня 2024 року № 16

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної  
дисципліни «Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій та гасіння пожеж»

2024 рік

## ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

### 1. Анотація дисципліни

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій та гасіння пожеж» сприяють розвитку тактичного мислення у здобувачів вищої освіти. Тактичне мислення – це складний психологічний процес аналізу обстановки, яка постійно змінюється під час ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, гасіння пожежі результатом якого є своєчасне обґрунтування й прийняття рішень з організації оперативних дій. Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння сукупністю прийомів і способів ведення оперативних дій підрозділами цивільного захисту, які в процесі оперативного управління аналізуються, розробляються та організовуються відповідним керівником під час ліквідування наслідків надзвичайних ситуацій.

### 2. Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Чорномаз Іван Костянтинович, заступник начальника кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт факультету оперативно-рятувальних сил, к.т.н., доцент
Контактна інформація	вул. Онопрієнка, 8 м. Черкаси, 18034, кабінет №238. мобільний номер телефону – 0677336332
E-mail	Іван Чорномаз < ivanchornomaz_26@ukr.net >
Наукові інтереси	- дослідження форм і способів взаємодії аварійно-рятувальних формувань з іншими силами ЦЗ під час ліквідації наслідків НС; - дослідження прийомів і способів ведення оперативних дій підрозділами цивільного захисту в різних умовах
Професійні здібності	професійні знання та досвід роботи у навчальних закладах системи освіти ДСНС України.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Кандидат технічних наук, 05.13.05 – «Комп'ютерні системи та компоненти». Автор та співавтор 2 колективних монографій, понад 20 наукових фахових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях.
Загальна інформація	Панченко Сергій Олексійович, викладач кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт факультету оперативно-рятувальних сил
Контактна інформація	вул. Онопрієнка, 8 м. Черкаси, 18034, кабінет №230. мобільний номер телефону – 0935112450
E-mail	panchenko_serhii@chipb.org.in
Наукові інтереси	- дослідження форм і способів взаємодії авіаційних підрозділів Оперативно-рятувальної

	служби цивільного захисту з іншими силами ЦЗ під час ліквідації наслідків НС; - дослідження прийомів і способів ведення оперативних дій авіаційними підрозділами цивільного захисту в різних умовах
Професійні здібності	професійні знання та досвід роботи у навчальних закладах системи освіти ДСНС України.
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Ад'юнкт 4-го курсу за темою дисертації – «Підвищення ефективності використання авіаційної техніки під час гасіння пожеж». Автор та співавтор 5 наукових статей за темою дисертації, понад 15 наукових фахових конференцій на всеукраїнських та міжнародних конференціях

### **Час та місце проведення занять з дисципліни**

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується в навчально-методичному відділі.

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру згідно затвердженого графіку де вказано: час, день та аудиторію. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

### **Мета вивчення дисципліни**

Підготовка фахівців, які мають оволодіти компетентностями, потрібними для запобігання виникненню НС, локалізація та обмеження їх розвитку, убезпечення людей, захист матеріальних цінностей, докільля від впливу небезпечних чинників НС, а також створення умов для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт; підготовка кваліфікованих фахівців готових до ліквідації наслідків НС природного та техногенного характеру, які володітимуть достатніми теоретичними знаннями з основ організації рятувальних та невідкладних робіт та практичними навичками для виконання завдань з ліквідації наслідків аварійний та НС.

*Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій та гасіння пожеж» є навчити майбутніх фахівців необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня знань і практичних навичок з організації керівництва оперативними діями пожежно-рятувальних підрозділів при гасінні пожеж в містах, населених пунктах, на об'єктах різноманітних форм власності, на транспорті, працювати, як в команді, так і автономно під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного походження; застосовувати основні закономірності організації, управління та виконання аварійно-рятувальних робіт; розроблення заходів щодо запобігання поширенню надзвичайних ситуацій; визначення вражаючих чинників НС та захист від них особового складу та потерпілих; вибору способу рятування*

та евакуації людей з небезпечної зони НС.

### 3. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
<b>Статус дисципліни</b>	загальна вибіркова
<b>Рік підготовки</b>	4-й
<b>Семестр</b>	7-й
	-
<b>Обсяг дисципліни:</b>	-
- в кредитах ЄКТС	3
- загальна кількість годин	90 год.
- кількість модулів	1
<b>Розподіл часу за навчальним планом:</b>	
- лекції	20 год.
- практичні заняття	24 год.
- семінарські заняття	-
- лабораторні заняття	-
- курсовий проект (робота)	-
- інші види занять	-
- самостійна робота	30 год.
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)	16 год.
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	екзамен

#### Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліни, які мають бути вивчені раніше: Дисципліни, які мають бути вивчені раніше за ОК: «Небезпеки радіаційного, хімічного та біологічного походження», «Підготовка з надання домедичної допомоги», «Теорія горіння та вибуху», «Засоби індивідуального захисту людини», «Аварійно-рятувальна, інженерна та пожежна техніка», «Інженерний захист населення та територій».

#### Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Цивільна безпека»

назва

вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Дисциплінарні результати навчання	
Демонструвати вміння приймати рішення з організації	

<b>Дисциплінарні результати навчання</b>	
оперативних дій аварійно-рятувальних формувань під час ліквідації наслідків НС (в тому числі спричинених військовими діями)	

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Очікувані компетентності з дисципліни	K01.
Здатність керувати оперативними діями аварійно-рятувального формування під час ліквідації наслідків НС (в тому числі спричинених військовими діями)	K02.

### **Програма навчальної дисципліни**

Теми навчальної дисципліни:

Теми навчальної дисципліни:

**Теоретичні основи організації ліквідації пожеж та наслідків надзвичайних ситуацій**

**Тема 1. Оперативні дії при гасінні пожеж на транспорті.**

Лекція 1.1. Організація дій підрозділів ЦЗ під час ліквідації наслідків пожеж у гаражах, трамвайних, тролейбусних депо у мирний час та в умовах військових дій.

Оперативно-тактична характеристика гаражів, трамвайних, тролейбусних депо. Особливості розвитку пожеж в гаражах, трамвайних, тролейбусних депо. Організація гасіння пожеж в гаражах, трамвайних, тролейбусних депо. Обстеження місцевості на наявність ВНП.

Практичне заняття 1.2. Гасіння пожеж в гаражах установ та підприємств.

Самостійна робота. Робота з оперативною документацією з пожежогасіння. Організація взаємодії з представниками підприємства. Евакуація транспортних засобів. Організація роботи тилу.

Лекція 1.3. Організація дій підрозділів ЦЗ під час гасіння пожеж та ліквідації наслідків аварій на залізничному транспорті та виявлення небезпечних хімічних та бойових отруйних речовин.

Оперативно-тактична характеристика залізничного транспорту. Особливості розвитку пожеж на пасажирському залізничному транспорті. Організація гасіння пожеж на пасажирському залізничному транспорті. Пожежні поїзди. Ідентифікація небезпечних хімічних та бойових отруйних речовин за допомогою сучасних приладів розвідки та контролю.

Практичне заняття 1.4. Гасіння пожеж на рухомому складі і об'єктах залізничного транспорту.

Самостійна робота. Порядок взаємодії з протипожежною службою залізничного транспорту. Залучення пожежних потягів.

Лекція 1.5. Організація дій підрозділів ЦЗ під час гасіння пожеж та ліквідації наслідків на морському, річковому та авіаційному транспорті.

Оперативно-тактична характеристика, особливості розвитку та організація гасіння пожеж авіаційного транспорту. Оперативно-тактична характеристика, особливості розвитку та організація гасіння пожеж річковому та морському транспорту.

Самостійна робота. Порядок взаємодії з протипожежною службою аеропорту.

## **Тема 2. Організація дій підрозділів ЦЗ під час гасіння пожеж на складах і торгових приміщеннях.**

Лекція 2.1. Гасіння пожеж у холодильниках, торгових та складських приміщеннях та моніторинг обстановки на ХНО.

Гасіння пожеж в холодильниках. Гасіння пожеж в торговельних та складських приміщеннях. Моніторинг оперативної обстановки на ХНО під час надзвичайної ситуації або події, пов'язаних з виливом (викидом) небезпечних хімічних та радіоактивних речовин.

Самостійна робота. Робота з оперативними документами пожежогасіння. Організація евакуації людей та матеріальних цінностей.

## **Тема 3. Організація невідкладних дій під час пожеж та обстрілів навчальних закладів та лікувальних установ.**

Лекція 3.1. Організація дій підрозділів ЦЗ під час ліквідації пожеж у дитячих, навчальних закладах, лікувальних установах, а також здійснення оповіщення населення про загрозу виникнення НС чи ракетно-бомбового удару.

Оперативно-тактична характеристика, розвиток та організація гасіння пожеж в дитячих дошкільних та навчальних закладах. Оперативно-тактична характеристика, розвиток та організація гасіння пожеж в лікувальних установах.

Самостійна робота. Взаємодія з персоналом установ. Способи евакуації потерпілих.

## **Тема 4. Гасіння пожеж на підприємствах зберігання та обробки зернових культур.**

Лекція 4.1. Організація дій підрозділів ЦЗ під час гасіння пожеж на елеваторах, млинах, комбікормових заводах в умовах військових дій та у мирний час.

Оперативно-тактична характеристика та особливості розвитку пожеж на елеваторах, млинах і комбікормових заводах. Особливості організації гасіння пожеж на елеваторах, млинах і комбікормових заводах.

Самостійна робота. Профілактичні заходи запобігання загоранню та утворенню вибухо-пожежонебезпечних сумішей на підприємствах зберігання та обробки зернових культур

## **Тема 5. Першочергові дій підрозділів Оперативно-рятувальної служби під час виникнення пожеж, що виникли внаслідок обстрілів.**

Лекція 5.1. Організація дій підрозділів ЦЗ під час гасіння пожеж на об'єктах з наявністю електроустановок та обладнання під високою напругою в мирний та військовий період.

Оперативно-тактична характеристика об'єктів енергетики. Особливості розвитку пожеж на об'єктах енергетики. Особливості гасіння пожеж на об'єктах енергетики. Особливості гасіння пожеж на об'єктах енергетики під час військових дій.

Практичне заняття 5.2. Гасіння пожеж на енергетичних об'єктах.

Самостійна робота. Безпека праці при гасінні пожеж на енергетичних об'єктах. Взаємодія з адміністрацією об'єкта. Особливості проведення робіт при загрозі повторного обстрілу.

### **Тема 6. Гасіння пожеж у розважальних і культурно-масових закладах.**

Лекція 6.1. Організація дій підрозділів ЦЗ під час гасіння пожеж у культурно-видовищних закладах.

Оперативно-тактична характеристика театральних-видовищних закладів. Особливості розвитку пожеж в театральних-видовищних закладах. Організація гасіння пожеж в театральних-видовищних закладах.

Практичне заняття 6.2. Гасіння пожеж в культурно-видовищних закладах.

Самостійна робота. Автоматичні системи оповіщення та гасіння пожеж. Особливості евакуації людей та персоналу установ.

### **Тема 7. Організація дій підрозділів Оперативно-рятувальної служби під час аварій з НХР.**

Лекція 7.1. Особливості дій підрозділів ЦЗ під час ліквідації наслідків НС при перевезенні небезпечних вантажів.

Оцінка обстановки при аваріях з НХР. Маркування небезпечних вантажів, які перевозяться на автомобільному та залізничному транспорті. Тактика проведення АРР при ДТП з небезпечними вантажами.

Самостійна робота. Домедична допомога при отруєнні НХР. Порядок проведення декантамінації по завершенню аварійно-рятувальних робіт.

### **Тема 8. Невідкладні аварійно-рятувальні роботи під час підтоплення та аварій на гідродинамічних спорудах.**

Лекція 8.1. Особливості дій підрозділів ЦЗ у зонах затоплення.

Гідродинамічна аварія: вражаючий фактор і його параметри, наслідки і характеристика зони затоплення. Методика оцінки інженерної обстановки при гідродинамічній аварії. Види та особливості проведення АРР на затоплених територіях.

Самостійна робота. Безпека праці під час проведення рятувальних робіт на водних об'єктах. Серцево-легенева реанімація. Запобігання переохолодженню.

**Контрольна робота за модулем 1**

## 6. Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів та тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	поточний контроль
<b>7- й семестр Модуль 1</b>						
Тема 1. Оперативні дії при гасінні пожеж на транспорті	30	6	10		14	
Тема 2. Організація дій підрозділів ЦЗ під час гасіння пожеж на складах і торгових приміщеннях	11	2			5	
Тема 3. Організація невідкладних дій під час пожеж та обстрілів навчальних закладів та лікувальних установ	11	2			5	
Тема 4. Гасіння пожеж на підприємствах зберігання та обробки зернових культур	6	2			4	
Тема 5. Першочергові дії підрозділів Оперативно-рятувальної служби під час виникнення пожеж, що виникли внаслідок обстрілів	7	2	6		5	
Тема 6. Гасіння пожеж у розважальних і культурно-масових закладах	9	2	6		3	
Тема 7. Організація дій підрозділів Оперативно-рятувальної служби під час аварій з НХР	10	2			8	
Тема 8. Невідкладні аварійно-рятувальні роботи під час підтоплень та аварій на гідродинамічних спорудах	8	2			2	
Підсумкова модульна робота	2					2
<b>Разом за модулем 1</b>	<b>90</b>	<b>20</b>	<b>22</b>		<b>46</b>	<b>2</b>

### Теми практичних занять (у разі потреби)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гасіння пожеж в гаражах установ та підприємств	4
2.	Гасіння пожеж на рухомому складі і об'єктах залізничного транспорту	6
3.	Гасіння пожеж на енергетичних об'єктах	6
4.	Гасіння пожеж в культурно-видовищних закладах	6
5.	МКР	2
	Разом	24

### Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час практичних занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: підготовка рефератів, презентацій з теми, аналіз



ситуаційних завдань, аналіз практичних та проблемних ситуацій, підготовка тез доповідей на конференцію, участь у навчаннях та ін.

### **Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:**

1. Особливості проведення оперативних дій на транспортних підприємствах, що потрапляють в зону постійних обстрілів.
2. Порядок організації гасіння пожеж та ліквідації наслідків обстрілів та диверсійних дій на залізничному транспорті.
3. Послідовність ліквідації наслідків витоку небезпечних хімічних речовин внаслідок ракетного чи артилерійського обстрілу.
4. Організацій оперативних дій при НС воєнного характеру в торгівельних і складських приміщеннях.
5. Порядок організації пошуково-рятувальних робіт при ракетно-бомбовому ударі по навчальних та дошкільних закладах.

### **Форми та методи навчання і викладання**

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда; наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний;

- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;

- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;

- науково-дослідна робота;

- самостійна робота.

### **Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти**

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.

Поточний контроль проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, проведення хімічних диктантів, виконання письмових завдань, контрольних робіт.

Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту.

90-100 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом;

80-89 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом;

65-79 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом;

55-64 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом;

50-54 балів – частково володіє навчальним матеріалом;

35-49 балів – не володіє навчальним матеріалом.

### Критерії оцінювання: форми поточного та підсумкового контролю

**Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: - екзамен**

Розподіл балів											екзамен	Сума балів за дисципліну	
Модуль 1													
Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	Т 2.6	Т 2.7	Т 2.8	Т 2.9	Т 2.10	Індивідуальні завдання	Модульна контрольна робота 2	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

### Поточний контроль

проводиться на кожному семінарському (практичному) занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

*Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті:*

5 балів – питання розкриті в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни. Граматично і стилістично без помилок оформлений звіт;

4 бали – питання розкриті, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки.

3 бали – розкрито одне питання в повному обсязі, а друге питання розкрито частково, у звіті допущені значні граматичні чи стилістичні помилки.

2 бали – обидва питання розкриті частково, у звіті допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки.

1 бал - одне питання розкрито частково, у звіті допущені незначні

граматичні чи стилістичні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

### **Модульний контроль.**

Критерії оцінювання знань здобувачів під час виконання модульних контрольних робіт :

10 балів – вірно розкрито два питання з дотриманням всіх вимог до виконання;

8-9 балів – вірно розкрито дві питання, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

5-7 балів – розкрито півтора питання;

1-4 бали – розкрито одне питання;

0 балів – відповідь відсутня.

**Підсумковий контроль** успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі екзамену.

Кожен варіант підсумкового контролю складається з двох теоретичних питань та практичного завдання. Відповіді на поставленні завдання здобувачів повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

*Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі (оцінюється від 0 до 40 балів):*

40 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання;

39-30 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичного питання. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

29-19 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

18-1 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичного питання та практичних завдань.

#### **4. Політика викладання навчальної дисципліни**

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, не допускаються на заняття, якщо розпочато розгляд прикладних навчальних питань).

3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. При виконанні програми навчання до написання модульної контрольної роботи допускаються здобувачі, які мають позитивні оцінки не менше ніж за 70 % обов'язкових практичних завдань.

6. За результатами виконання письмових робіт до захисту допускаються роботи, які мають не менше 30% оригінального тексту під час перевірки на плагіат.

## РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

### Література

1. Освітньо-професійна програма «Цивільний захист» для підготовки здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальністю 263 «Цивільна безпека».
2. Кодекс цивільного захисту України (ЗУ від 02.10.2012 № 5403-VI).
3. Закон України “Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності” (2022). URL: Про основні засади державної...від 13.12.2022 No2834-IX (rada.gov.ua).
4. НАПБ В.05.024-2005/111. Інструкція з гасіння пожеж на енергетичних об'єктах України.
5. Наказ МЕ та ВП України від 22.12.2011 №863 «Про затвердження Інструкції з гасіння пожеж на енергетичних об'єктах України».
6. Наказ МВС України від 10.04.2017 р. №301 «Про затвердження Правил охорони життя людей на водних об'єктах України».
7. Наказ МВС України від 16.03.2015 р. №297 «Про затвердження Правил авіаційного пошуку і рятування в Україні».
8. Наказ МНС України від 07.08.2009 р. №551. Методичні рекомендації щодо режимів робіт особового складу підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у засобах індивідуального захисту у зонах хімічного та радіоактивного забруднення.
9. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статут дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж. Затверджений наказом МВС України від 26.04.2018 № 340.
10. Наказ МНС України від 07.05.2007 р. № 312 «Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України».
11. Наказ ДСНС 24.10.2023 № 848 про затвердження «Методичних рекомендацій із складання, корегування та відпрацювання оперативних карток гасіння пожеж».
12. Наказ МНС України від 16.12.2011 р. № 1341 Про затвердження Методики розрахунку сил і засобів МНС України, необхідних для гасіння пожеж у будівлях і на територіях різного призначення
13. Наказ МВС України №780 від 25.09.2023 р. Про затвердження Порядку організації роботи органів управління та підрозділів, закладів освіти системи ДСНС під час підготовки особового складу, гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та інших небезпечних подій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, радіоактивного, хімічного забруднення та біологічного зараження
14. Наказ МВС України від 06.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій».

15. Наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій 16.08.2017 № 445 «Інструкція по роботі з карткою обліку пожежі» (Картки оперативно-тактичних дій на пожежі).

16. Наказ ДСНС України від 23.06.2014 №335 «Про затвердження Концепції патріотичного виховання особового складу органів і підрозділів ДСНС України».

17. Методичні рекомендації щодо організації гасіння пожеж в природних екосистемах в районах ведення бойових дій, алгоритм дій особового складу у разі виявлення загорань вибухонебезпечних предметів, а також надання домедичної допомоги у разі отримання мінно-вибухових травм.

18. Методичні рекомендації щодо організації оперативних дій підрозділів ДСНС під час гасіння пожеж на складах нафтопродуктів, що сталися внаслідок обстрілів в умовах ведення бойових дій.

19. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану – навчальний посібник. – Львів: ЛДУБЖД, 2023. – 308 с.

20. Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. Довідник керівника гасіння пожежі. – Київ: ТОВ «Літера Друк», 2016. – 320 с.

21. Аветисян В.Г., Адаменко М.І., Александров В.Л., Кулаков С.В., Куліш Ю.О., Сенчихін Ю.М., Ткачук Р.С. Тригуб В.В. Рятувальні роботи під час ліквідації НС, ч.І. Посібник. Київ, Основа.- 2006 р.

22. Ключ П.П., Палюх В.Г., Пустовой А.С., Сечихін Ю.М., Сировой В.В. Пожежна тактика. – Х.: Основа, 1998. – 592 с.

23. Тренажер для розрахунків параметрів пожежі.

24. Тренажер для розрахунку тактичних можливостей пожежної автоцистерни.

25. Аветисян В. Г., Сенчихін Ю. М. Обґрунтування вихідних даних для розрахунку сил та засобів пожежогасіння на об'єктах з наявністю боєприпасів та вибухових речовин // Проблеми надзвичайних ситуацій. – 2018. Вип 27. – С 3-9.

26. Тактика ліквідації надзвичайних ситуацій: Практикум./ Укладачі: В.А. Гузенко, О.І. Камардаш, І.М. Неклонський, В.О. Самарін. – Х.: НУЦЗУ, 2012.

27. Р.В. Пархоменко, Д.О. Чалий, Д.П. Войтович П-18 Пожежна тактика. Курс лекцій. – Львів: ЛДУ БЖД, 2017. – 368 с.

28. Основи тактики гасіння пожеж: навч. посіб. / В.В. Сировий, Ю.М. Сенчихін, А.А. Лісняк, І.Г Дерев'яноко. – Х.: НУЦЗУ, 2015. – 216 с.

29. Методологічні підходи до організації національно-патріотичного виховання курсантів ЗВО системи МВС і формування у них патріотизму як комплексної особистісної і базової професійної якості /Інна Ящук, Наталія Казакова // Молодь і ринок. - 2023. - № 8. - С. 67-72.

#### *Інформаційні ресурси*

Банк методичних і навчальних матеріалів ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України <http://chipb.ddns.net/library/>.

**Власні напрацювання науково-педагогічного працівника за дисципліною:**

1. Черномаз І. К., Березовський А.І. Розробка структури і моделі роботи мультимедійного оперативного плану пожежогасіння на об'єкт. Збірник наукових праць «Надзвичайні ситуації: безпека та захист» – Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2015. – Випуск 21. Том 1. – С 89-99.

2. Черномаз І. К. Монографія. Апаратно-програмне забезпечення попередньої обробки інформації в комп'ютерних освітніх системах і мережах з обмеженими ресурсами. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2019. – 137 с.

3. Черномаз І. К. Теоретико-методологічні основи впровадження новітніх способів гасіння внутрішніх пожеж використовуючи міжнародний спосіб тренування - Compartment Fire Behaviour Trainin. Збірник наукових праць «Надзвичайні ситуації: попередження та ліквідація». – Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2020. – Том 4. № 1 – С. 86-90.

4. Черномаз І. К., Федоренко Д. С. Впровадження новітніх зразків рятувальних засобів при проведенні аварійно-рятувальних робіт у замкнутих просторах. Збірник наукових праць «Надзвичайні ситуації: попередження та ліквідація». – Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. – Том 5. № 1. – С. 123-129.

5. Pospelov V., Rybka E., Savchenko A., Chornomaz I. та інші Peculiarities of amplitude spectra of the third order for the early detection of indoor fires. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. – Kharkiv: PC Technology Center, 2022. – Volume 5. Issue 10 (119). – P. 49-57.

6. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір. № 110027 від 03.12.2021р. Монографія.

7. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір. №106157 від 13 липня 2021р. Навчальний посібник «Методи і засоби деконтамінації».

8. Патент на корисну модель. № 152580 «Накидна рятувальна петля для вертикального підйому». 15.03.2023р.

9. Методи та засоби деконтамінації. Навчальний посібник.:/ [Федоренко Д. С., Покалюк В. М., Черномаз І. К., Куценко С. В., Черненко О. М., Куліца О. С., Бас О. В.]– Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2020. – 128 с.

10. Іван Черномаз Application of QR code to improve safety of average citizens and increase the effectiveness of fire and rescue units during extinction of fires and emergency rescue works. XV International Scientific and Practical Conference

International Trends in Science and Technology (July 31, 2019, Warsaw, Poland) 2019/7/31. Журнал RS Global. Том 1. С. 41-42.

11. Пожежні автодрабини. Навчальний посібник.: / [Биченко А. О.,  
Чорномаз І. К., Григор'ян М. Б., Кучер П. П., Пустовіт М. О., Ротар В. Б.]  
Черкаси: ЧПБ, 2017. 82 с.

Розробник:  
заступник начальника кафедри  
пожежної тактики та  
аварійно-рятувальних робіт,  
кандидат технічних наук, доцент



Іван ЧОРНОМАЗ